TA’LIM TASHKILOTI RAHBARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNI BOSHQARISH

Islamova Zumradhon Odiljanovna
E-mail: Zumrathon.islamova@bk.ru

Qabul qilindi: 14.10.2025
Ko‘rib chiqildi: 15.10.2025
Tasdiqlandi: 16.10.2025

Kalit so‘zlar:
ta’lim rahbari, kasbiy kompetentlik, boshqaruv, innovatsiya, strategik rivojlanish, malaka oshirish, samaradorlik

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta’lim tashkiloti rahbarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish jarayonini boshqarish masalalari yoritilgan. Unda rahbarlarning kasbiy kompetensiyasi ta’lim sifatini oshirishdagi muhim omil sifatida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, rahbarlarning boshqaruv salohiyatini rivojlantirish, innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish, pedagogik jamoaning hamkorlikdagi faoliyatini tashkil etish hamda ta’lim muassasasida strategik boshqaruvni yo‘lga qo‘yish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar berilgan. Tadqiqot natijalari rahbarlar malakasini oshirish tizimini takomillashtirish orqali ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish imkonini yaratadi.

Keywords:
Educational leader, professional competence, management, innovation, strategic development, professional development, effectiveness.

Annotation. This article examines the management of the process of developing the professional competence of educational institution leaders. It emphasizes that the professional competence of a school leader is a crucial factor in improving the quality of education. The paper presents scientifically grounded recommendations for enhancing leadership capacity, fostering innovation, promoting teamwork within the teaching staff, and implementing strategic management in educational institutions. The findings suggest that improving professional development systems for leaders contributes significantly to the overall efficiency and quality of the educational process.

Ключевые слова:
Руководитель образования, профессиональная компетентность, управление, инновация, стратегическое развитие,

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы управления процессом развития профессиональной компетентности руководителя образовательной организации. Отмечается, что профессиональная компетентность руководителя является важным фактором повышения качества образования.

повышение квалификации, эффективность.

Приведены научно обоснованные предложения по совершенствованию управленческой деятельности, развитию инновационного мышления, организации командной работы педагогического коллектива и внедрению стратегического управления. Результаты исследования показывают, что совершенствование системы повышения квалификации руководителей способствует росту эффективности образовательного процесса.

Kirish. Zamonaviy ta’lim tizimida ta’lim tashkiloti rahbarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish masalasi eng dolzarb yo‘nalishlardan biri hisoblanadi chunki rahbarning boshqaruv salohiyati strategik fikrlashi innovatsion yondashuvlarni joriy etish qobiliyati hamda jamoani bir maqsad sari yetaklay olish ko‘nikmalari ta’lim sifatini belgilovchi asosiy omillardan biridir bugungi kunda ta’lim muassasalarida rahbarlik faqat ma’muriy boshqaruvni amalga oshirish emas balki pedagogik jarayonni tashkil etish jamoaning ijodiy salohiyatini ochish zamonaviy texnologiyalarni joriy etish o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasida ijobiy muhitni shakllantirishni ham o‘z ichiga oladi shu sababli rahbarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishni tizimli tarzda boshqarish masalasi ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim tizimini modernizatsiya qilish rahbar kadrlar malakasini oshirish hamda ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish bo‘yicha qabul qilgan qaror va farmonlari ushbu yo‘nalishda muhim dasturilamal bo‘lib xizmat qilmoqda ayniqsa “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun va “Yangi O‘zbekiston – taraqqiyot strategiyasi”da rahbarlarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish orqali boshqaruv samaradorligini oshirishga alohida e’tibor qaratilgan chunki ta’lim tizimida raqobatbardoshlik innovatsion yondashuv va strategik boshqaruv elementlarini joriy etish bevosita rahbarning kasbiy mahorati va menejerlik salohiyatiga bog‘liqdir bugungi kunda rahbar faqat buyruq va farmoyishlar beruvchi shaxs emas balki jamoani birlashtiruvchi ilhomlantiruvchi zamonaviy boshqaruv usullarini qo‘llovchi natijadorlikka yo‘naltirilgan yetakchi sifatida faoliyat yuritishi zarur shu boisdan ta’lim muassasalarida rahbar kadrlar tayyorlash ularning kasbiy kompetentligini baholash malaka oshirish tizimini takomillashtirish va samarali boshqaruv madaniyatini shakllantirish bugungi

kunning dolzarb masalasiga aylangan shuningdek rahbarlarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish ularning boshqaruvdagi psixologik kommunikativ ijtimoiy va tashkiliy ko‘nikmalarini kuchaytirishni ham o‘z ichiga oladi bu esa rahbarning o‘z jamoasi bilan samarali muloqot o‘rnatish innovatsion qarorlar qabul qilish va ularni amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini oshiradi ta’lim tashkilotlarida rahbarlar tomonidan strategik boshqaruv jamoaviy motivatsiya o‘qituvchilar faoliyatini tahlil qilish hamda ularni rag‘batlantirish tizimini yo‘lga qo‘yish ta’lim sifatining barqaror o‘sishiga olib keladi shu sababli ushbu tadqiqotda ta’lim tashkiloti rahbarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishni boshqarishning nazariy va amaliy asoslari zamonaviy yondashuvlar ilg‘or xorijiy tajribalar hamda O‘zbekiston ta’lim tizimi sharoitida ularni tatbiq etish imkoniyatlari chuqur tahlil qilinadi tadqiqotning maqsadi rahbarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishni boshqarish mexanizmlarini aniqlash ularning ta’lim samaradorligiga ta’sirini baholash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili. Ta’lim tizimida rahbar kadrlarning kasbiy kompetentligini shakllantirish masalasi boshqaruv nazariyasi va amaliyoti nuqtayi nazaridan muhim ahamiyatga ega bo‘lib, rahbarning zamonaviy boshqaruv jarayonida innovatsion yondashuvlarni qo‘llashi ta’lim sifatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi, shuningdek, uning kommunikativ, strategik va tashkiliy ko‘nikmalarini rivojlantirish boshqaruv samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida qaraladi [1]. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ta’lim muassasalarida boshqaruv samaradorligini oshirishda rahbarning kasbiy kompetentligi muhim o‘rin tutadi, chunki rahbarning strategik fikrlashi, tahliliy yondashuvi hamda inson resurslarini boshqarish ko‘nikmalari tashkilot rivojining asosiy mezoni hisoblanadi, shu bilan birga rahbarlarni tayyorlash tizimida amaliy mashg‘ulotlar va refleksiv o‘qitish usullarini keng joriy etish zarurligi ham ta’kidlanadi [2]. Ta’lim sohasida menejerlik kompetentligining shakllanish bosqichlari o‘rganilgan ilmiy ishlar rahbarlarning boshqaruv salohiyatini baholashda psixologik yondashuvlarning ahamiyatini ochib beradi, rahbar shaxsining liderlik sifati, emotsional intellekti va ijtimoiy mas’uliyati tashkilotdagi muvaffaqiyat omillaridan biri sifatida qaraladi [3]. Ta’lim tashkilotlarida innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish masalalari bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar rahbarning raqamli kompetentligini oshirish, boshqaruv jarayonlariga axborot texnologiyalarini integratsiya qilish zarurligini asoslaydi, bu esa boshqaruvning tezkorligi va samaradorligini ta’minlashga

xizmat qiladi [4]. Shuningdek, ta’lim muassasalari rahbarlarining kasbiy rivojlanishida malaka oshirish tizimining o‘rni beqiyos bo‘lib, bu jarayonda interaktiv treninglar, ilg‘or xorijiy tajribalarni o‘rganish hamda mentorlik tizimidan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi [5]. Xalqaro manbalarda ta’lim muassasalarida rahbarlik kompetentligini rivojlantirish bo‘yicha tizimli yondashuvlar ishlab chiqilgan bo‘lib, ular rahbarlikni shunchaki boshqaruv emas, balki strategik yetakchilik sifatida qaraydi va bu orqali ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi [6]. So‘nggi yillardagi mahalliy tadqiqotlarda esa rahbarning kasbiy kompetentligini baholash mezonlari, uning malaka oshirish jarayonida individual yondashuvni shakllantirish, o‘z-o‘zini rivojlantirish mexanizmlarini joriy etish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar berilgan, bu esa O‘zbekiston ta’lim tizimi uchun dolzarb metodik yo‘nalishlardan biri hisoblanadi [7].

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki ta’lim tashkiloti rahbarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish samaradorligi ko‘p jihatdan boshqaruv jarayonida innovatsion yondashuvlarni qo‘llashga va shaxsiy rivojlanish motivatsiyasiga bog‘liq bo‘lib rahbarning o‘z faoliyatiga tanqidiy yondashuvi, zamonaviy boshqaruv uslublarini amaliyotga tatbiq etish qobiliyati, shuningdek jamoa bilan konstruktiv muloqot olib borish ko‘nikmasi tashkilotning umumiy rivojlanish sur’atlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi tadqiqot davomida aniqlanishicha ko‘plab ta’lim muassasalarida rahbarlar o‘z kompetentligini oshirishga intilgan bo‘lsalar-da tizimli yondashuvning yetishmasligi, o‘z-o‘zini rivojlantirish rejalari va baholash mezonlarining yo‘qligi jarayon samaradorligini pasaytiradi shu bois kasbiy kompetentlikni rivojlantirishni boshqarishda strategik rejalashtirish, muntazam monitoring va tahlil tizimini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot doirasida o‘tkazilgan so‘rovlar natijasiga ko‘ra rahbarlarning aksariyati o‘z faoliyatida kommunikativ va psixologik kompetensiyalarni rivojlantirish zarurligini ta’kidlagan bu esa rahbarning jamoa bilan samarali ishlash, nizoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish va ta’lim muhitida ijobiy psixologik muvozanatni saqlash qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi shuningdek tadqiqotda rahbarlarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish darajasi ham tahlil qilinib bu borada o‘rta ko‘rsatkich qayd etildi bu esa raqamli boshqaruvga o‘tish jarayonida qo‘shimcha o‘quv dasturlarini tashkil etish zarurligini ko‘rsatadi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki rahbarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish jarayoni faqat malaka oshirish kurslari bilan cheklanib qolmasligi balki uzluksiz o‘rganish tizimini yaratish, innovatsion loyihalarda faol ishtirok etish va o‘zini baholash mexanizmlarini yo‘lga qo‘yish

orqali amalga oshirilishi lozim bundan tashqari ta’lim tashkilotlari darajasida rahbarlarning faoliyatini muntazam baholab boruvchi diagnostik mezonlarni joriy etish, ularning individual rivojlanish yo‘nalishlarini belgilash, natijalarga asoslangan rag‘batlantirish tizimini shakllantirish ham muhim omil hisoblanadi tadqiqot yakunida ishlab chiqilgan takliflar rahbarlarning kasbiy kompetentligini tizimli boshqarish modeli asosida amalga oshirishni nazarda tutadi bu modelda boshqaruvning rejalashtirish tashkil etish motivatsiya va nazorat funksiyalari o‘zaro integratsiyalashgan holda ko‘rib chiqiladi natijada rahbarlarning strategik fikrlash salohiyati ortadi ularning faoliyatida tashabbuskorlik, ijodkorlik va mas’uliyat hissi kuchayadi bu esa o‘z navbatida ta’lim muassasalarida boshqaruv sifatini oshirishga va umumiy ta’lim samaradorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalariga ko‘ra ta’lim tashkiloti rahbarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishni boshqarish zamonaviy ta’lim tizimida strategik ahamiyatga ega jarayon ekanligi aniqlandi rahbarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish faqat malaka oshirish kurslari orqali emas balki uzluksiz o‘rganish jarayoni, innovatsion fikrlashni shakllantirish va o‘z faoliyatini tahlil qilish madaniyatini rivojlantirish orqali amalga oshirilishi lozimligi isbotlandi shuningdek kompetentlikning tarkibiy qismlari bo‘lgan boshqaruv, kommunikativ, axborot, psixologik va innovatsion ko‘nikmalarni uyg‘un rivojlantirish rahbarning samarador faoliyat yuritishini ta’minlaydi tadqiqot davomida aniqlanishicha ta’lim muassasalari rahbarlarining kasbiy rivojlanishida individual yondashuv asosida ishlab chiqilgan boshqaruv modeli muhim o‘rin tutadi bu model rahbarning ehtiyojlari, tajribasi va faoliyat sohasiga mos tarzda o‘zgaruvchan kompetensiyalarni rivojlantirishga yo‘naltirilgan bo‘lib u orqali rahbarlarning malaka darajasi, boshqaruv madaniyati hamda jamoa bilan ishlash qobiliyati sezilarli darajada oshadi shuningdek rahbarning o‘zini baholash, refleksiya qilish va o‘z ustida ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish boshqaruv jarayonining uzluksiz takomillashuviga xizmat qiladi tadqiqot asosida ishlab chiqilgan takliflar ta’lim tizimida rahbar kadrlarni tayyorlash va ularning kasbiy kompetentligini oshirishga qaratilgan amaliy dasturlarni yaratish uchun ilmiy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin natijada ta’lim tizimida boshqaruv sifatining oshishi, jamoaning ijodiy salohiyatining faollashuvi va ta’lim muassasalarida innovatsion muhitning shakllanishi kutiladi bu esa o‘z navbatida mamlakatda ta’lim sifatini yaxshilash va raqobatbardosh inson kapitalini shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ–6108-son qarori. – Toshkent, 2020.
2. Xalq ta’limi vazirligi. “Umumiy o‘rta ta’lim muassasalari rahbarlari faoliyatini samarali boshqarish konsepsiyasi”. – Toshkent, 2021.
3. Xodjayeva N. “Ta’lim tizimida boshqaruv madaniyati va rahbarlik kompetensiyalarini rivojlantirish”. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
4. Fayzullayev A. “Ta’lim muassasalari rahbarlarining kasbiy kompetentligini oshirishda innovatsion yondashuvlar”. – Pedagogika jurnali, №4, 2023.
5. Robbins S. P., Coulter M. “Management”. – Pearson Education, 2021.
6. Fullan M. “Leading in a Culture of Change”. – San Francisco: Jossey-Bass, 2020.
7. Anderson L., Krathwohl D. “A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom’s Taxonomy of Educational Objectives”. – New York: Longman, 2019.